

TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT SIYOSATINI ISHLAB CHIQUISHNI TAKOMILLASHTIRISH.

Boltayeva Muxayyo O'ktamovna

“MKBank” ATB Buxoro viloyati Romitan bank xizmatlari markazi Personal bilan ishlash bo'limi bosh mutaxassisi (murojaatlar, ijro intizomi bo'yicha), Biznesni boshqarish magistri(MBA) darajasining “Bank ishi” mutaxassisligi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi tinglovchisi.

ANNOTATSIYA. Ushbu maqola jahon tijorat banklari uchun depozit siyosati, ularning mablag'larni qo'llash va muvofiqlikni ta'minlash, mijozlarni jalb qilish va ularning xizmatlardan qoniqtirishni kuchaytirishni maqsad qilgan.

Depozitlar, tijorat banklari uchun ahamiyatli moliyaviy vosita hisoblanadi, chunki ular bankning mablag'larni to'plash va ijro etishda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: depozit, depozit turlari, bank depoziti, depozit baza yetarliligi, talab qilib olinguncha depozit, muddatli depozit.

KIRISH.

Tijorat banklarining barqaror va ishonchli faoliyatini ta'minlashda ilmiy asoslangan bank siyosati, jumladan mazkur siyosatning tarkibiy qismi hisoblanuvchi depozit siyosatini ishlab chiqish va amaliy faoliyatda qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu ma'lum jihatdan bank resurslarining asosiy qismi depozit operatsiyalarini amalga oshirish jarayonida shakllanishi bilan izohlanadi. Shu bilan bir qatorda, depozit operatsiyalarini tashkil etish samaradorligi darajasi kredit tashkiloti faoliyatining moliyaviy barqarorligi va rentabelligini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR.

Moliyaviy muassasalar, jumladan tijorat banklari, o'z faoliyatlarini samarali va takomillashtirish, moliyaviy resurslarini isloh qilish, risklarni kamaytirish, xalqaro kapital bozorlariga murojaat qilish, mablag'larni jalb qilish va boshqa keng qamrovli amaliyotlarini yaratish uchun ilmiy tadqiqotlar va me'yorlar olib borishadi. Bu masalalar Xalqaro valyuta jamg'armasi(XVJ), Jahon banki(JB), Markaziy banklar va boshqa rivojlangan mamlakatlar tomonidan amalga oshirilmoqda. Bu amaliyotlarning bir qismi quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha olib borilmoqda. [1]

Moliyaviy resurslar va moliya bozori instrumentlari: Ilmiy tadqiqotlar moliyaviy muassasalar uchun eng ishonchli va samarali moliya bozori vositalarini belgilashda yordam beradi.

Bu xususiyat bilan, moliyaviy institutlar o'zlariga xos resurslarni jalb qilish, mablag'larni ishlatish va o'zaro xalqaro moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish uchun ma'lumotlarni olishadi.

Iqtisodiy normativlarni optimallashtirish: Moliyaviy institutlar, jumladan tijorat banklari, xalqaro amaliyotlarda qatnashish uchun o'z normativ va qoidalarini optimallashtirishni o'rganishadi. Bu jarayon orqali, ularga tijorat banklari xalqaro amaliyotlarda qatnashish uchun zarur bo'lgan standartlarga rioya etishadi.

Risklarni kamaytirish: Moliyaviy muassasalar risklarni tahlil qilish, boshqa moliyaviy institutlar bilan tizimli ravishda hamkorlik qilish, xorijiy valyuta bilan qabul qilishda rivojlanish uchun zarur bo'lgan tadbirlarni belgilash uchun ilmiy tadqiqotlar olib borishadi.

Xalqaro kapital bozorlariga murojaat qilish: Banklar va boshqa moliyaviy institutlar o'zlariga xos kapitalni jalb qilish uchun xalqaro kapital bozorlarini samarali va sifatli ishlatish, ularga murojaat qilish va xalqaro investorlarni jalb qilishni o'rganishadi.

Mablag'larni jalb qilish: Moliyaviy institutlar o'z faoliyatlarini rivojlantirish, yangi loyihalarni amalga oshirish va mablag'larni jalb qilish uchun samarali strategiyalar va taktikalar o'rganishadi.

Ilmiy tadqiqotlar va me'yorlar, jahon amaliyotida banklarning depozit siyosatini takomillashtirish, moliyaviy institutlarni yangi yondashuvlarga olib kelish, xalqaro hamkorliklarni rivojlantirish va moliyaviy xavfni kamaytirishda yordam bera oladigan asosiy vositalar hisoblanadi. Bu tadqiqotlar, moliyaviy tizimlarni mustahkam qilish, moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish va sodiqlikni saqlab qolishga doir strategiyalarni belgilashda qo'llaniladi.[2]

Tijorat banklarining depozit siyosati quyidagi muhim nuqtalarga e'tibor qaratadi:

Foyda ko'rsatish: Tijorat banklari, mijozlarini o'zlariga depozit qo'yishga taqozo qilish, ularga mablag'larni o'zlarida saqlashga ishonch hosil qilish va boshqa bank xizmatlari bilan ta'minlash orqali foyda ko'rsatishga intiladi.[3]

Foiz stavkalari: Banklar o'zlarining depozitlariga qo'yilgan mablag'larga foiz to'lashadi. Foiz stavkasi, tijorat bankining depozit faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'ladi. O'zaro raqobatning ko'p bo'lmasligi uchun banklar o'zlariga xos foiz stavkalarini taqdim etishadi.

Muddatlar va shartlar: Tijorat banklari depozitlarga qo'yilgan muddatlarni va shartlarni belgilaydi. Bu, mijozlar uchun mablag'larni qanday muddat ichida saqlashlari va boshqa shartlarni qo'llashlari mumkin bo'lishini ta'minlash maqsadida amalga oshiriladi.[4]

Valyutadagi depozitlar: Tijorat banklari xalqaro tijoratda ishtirok etish uchun o'z mijozlariga valyutadagi depozitlarni taklif etishadi. Bu, mablag'larni milliy valyutadan boshqa valyutalarda saqlash va undan foydalanish imkoniyatini yaratadi.

Taqdimot va reklama: Tijorat banklari depozit siyosatini amalga oshirishda reklama va mijozlarni taqozo qilishning turli usullarini qo'llaydi. Banklar, foyda ko'rsatish va mijozlarni jalb qilish maqsadida taqdimot kompaniyalarini amalga oshirishadi.

Raqobat sharoitlari: Tijorat banklari boshqa banklar, kredit tashkilotlari, sug'urta kompaniyalari va boshqa moliyaviy institutlar bilan o'zaro raqobatda bo'lishlari mumkin. Shu sababli, yangiliklar va boshqa imkoniyatlar kengaytirilishi tijorat banklarining depozit siyosatida muhimdir.

Tijorat banklari, depozitlar orqali kapitalni jalb qilish, mablag'larni amalga oshirish va mijozlar orasida o'zining qoniqishini oshirish uchun kreativ va samarali depozit siyosatlarini rivojlantirishadi. Bu, bankning moliyaviy barqarorligini saqlash, mijozlarni jalb qilish va xizmatlarini rivojlantirishda yordam beradi.[5]

1-jadval

Tijorat banklari depozit bazasi barqarorligi va yetarliligini tavsiflovchi ko'rsatkichlar va me'yorlar[6]

№	Ko'rsatkichlar	Aniqlash usuli	Me'yoriy ko'rsatkich
1	Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki metodikasi	$TD/ TD+JD+MD*100$	Mazkur ko'rsatkichning eng yuqori chegarasi 30 foizni tashkil etishi lozim
2	«CAMELS» reyting tizimi asosida baholash metodikasi	Barqaror depozitlar/ jami depozitlar*100	Mazkur ko'rsatkichning amaldagi darajasi 75 foizdan past bo'lmasligi lozim

XULOSA.

Bir qator makroiqtisodiy omillar ta'siri doirasida tijorat banklari depozit portfelini tarkibiy tashkil etishda xorijiy valyutadagi depozitlar hajmining uzluksiz o'sib borayotgani diqqatga sazovordir.

Belgilangan omillarning uzluksiz o'sishi natijasida xorijiy valyutadagi depozitlarning kuzatilayotgan kengayishi aniqlandi. Bundan tashqari, tijorat banklarining kredit siyosati samaradorligini O'zbekiston Respublikasining tadbirkorlik faoliyatini ta'minlashga doir me'yoriy-huquqiy hujjatlariga muvofiq va barcha belgilangan iqtisodiy maqsadlarga muvofiqlashtirishga doir zarurligini ko'rib chiqish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, bank mijozlariga taklif etilayotgan depozit siyosatini ishlab chiqish jarayonida to'plangan, innovatsion xususiyatlarga ega mavjud omonatlarning yo'qligi depozit siyosatining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-sonli farmoni bilan tasdiqlangan — 2022—2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi|| O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – Toshkent, 2022.
2. Жуков Е. Ф. (2012) Банковское дело: учебник для бакалавров / Е. Ф. Жуков. — Москва: Издательство Юрайт, — 591 с.
3. Агарков М.М.(2005) Основы банковского права. Авторский сборник. 336 с.
4. Балабанов И.Т. (2005) Основы финансового менеджмента: учеб. пособие/ И.Т. Балабанов. - 3-изд., перераб.идоп. - К.: Элга, Ника-Центр,-656с.
5. Воробева Е.И. (2018) Депозитная политика Российского Национального коммерческого банка (ПАО) в Республике Крым. Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции - №1. 99-110 стр.
6. Абдуллаева Ш.З. —Банк иши||. Иқтисод-молия. 2017 й. -312 б.